

מעקב פסיקה

[ת"צ \(ת"א\) 34961-04-17 פז לב רן נ' איי.די.איי. חברה לביטוח בע"מ \(פורסם בנבו, 20/03/19\); ערכאה: בית המשפט המחוזי תל אביב יפו; מפי השופט דורון חסדאי:](#)

בית המשפט דן בבקשה לאישור הסדר פשרה בהתאם לסעיף 19 לחוק תובענות ייצוגיות,¹ אשר במסגרתה נטען כי המשיבה, איי.די.איי. חברה לביטוח בע"מ, הטעתה את לקוחותיה בשעה שרכשו ביטוח רכב, משהעניקה להם כרטיס תדלוק בשווי של 100 ₪ מבלי ליידע אותם כי בעת שימוש בכרטיס בעמדת תדלוק בשירות עצמי, יחויבו בתעריף של שירות מלא. באשר למשיבות 2-3 (חברות שמהוות חלק מ"קבוצת פז", אשר הנפיקה את כרטיס התדלוק) נטען כי הן הפרו את צו הפיקוח על מחירי מצרכים ושירותים (מחירים מרביים בתחנות התדלוק)² שעה שהן גבו תעריף שירות מלא מהצרכנים הרוכשים דלק באמצעות כרטיס התדלוק, גם במקרים של תדלוק בשירות עצמי.

לפי הסדר הפשרה, המשיבות 2-3 פעלו לעדכון מערכתיהן כך שבכל שימוש בכרטיסי התדלוק בעמדות השירות העצמי, התעריף שיגבה יהיה תעריף שירות עצמי. כמו כן, חברי הקבוצה (הלקוחות שקיבלו את כרטיס התדלוק ושחויבו בשירות מלא עבור תדלוק בשירות עצמי) יהיו זכאים לקבל בקבוק מים מינרליים בנפח של 500 מ"ל. את כרטיס הזכאות יוכלו לממש בכל סניפי "yellow" ברחבי הארץ והכרטיס יהיה בתוקף לתקופה של שישה חודשים. חבר קבוצה שקיבל יותר מכרטיס תדלוק אחד, יהיה זכאי למספר הטבות בהתאם למספר הכרטיסים שהוענקו לו וחויבו בשירות מלא עבור תדלוק בשירות עצמי. שווי של הסדר הפשרה הוערך ב525,160 ₪.

במסגרת הגשת התנגדויות להסדר הפשרה הנדון, אדם בשם משה רוזנפלד הגיש התנגדות בטענה כי ההסדר במהותו מבצע קידום מכירות מצד המשיבות שכן חברי הקבוצה יהיו חייבים להגיע לחנות כדי לממש את ההטבה, ולפיכך הוא לא יטיב עם חברי הקבוצה. בפתח התנגדותו פירט רוזנפלד את הבסיס הנורמטיבי להגשת התנגדות מטעמו. לטענתו, תיקון 10 לחוק תובענות ייצוגיות הרחיב את האפשרות להגיש התנגדויות, כך שהגשת ההתנגדות שלו נכנסת בגדר סעיף 18(ד) לחוק,³ המאפשר הגשת התנגדות על ידי אדם אשר פועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה. לעניין זה טען רוזנפלד כי בעצם הגשת ההתנגדות מטעמו יש לראות בו כאדם הפועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה.

בית המשפט דחה את התנגדותו של רוזנפלד בשל היעדר זכות להגיש התנגדות מכוח סעיף 18(ד) לחוק תובענות ייצוגיות, בטענה כי לרוזנפלד אין קשר לתובענה הייצוגית כנדרש בסעיף. ביהמ"ש נסמך בקביעתו זו על ההיסטוריה החקיקתית של תיקון מס' 10 לחוק תובענות ייצוגיות. כמו כן, בית המשפט קבע כי למרות שהתנגדותו של רוזנפלד נדחתה, בשים לב לעובדה כי הצדדים נתנו את הסכמתם להארכת שווי תקופת מתן ההטבה לשמונה חודשים, הרי שבית המשפט לא מוצא לנכון לחייב את רוזנפלד בהוצאות.

¹ סעיף 19 לחוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006. (להלן: "חוק תובענות ייצוגיות")

² צו הפיקוח על מחירי מצרכים ושירותים (מחירים מרביים בתחנות התדלוק), תשס"ב-2002. במסגרת צו הפיקוח קבעה הממשלה את המחיר המירבי שניתן לגבות למכירת דלק. אחד האמצעים אשר ננקטו כדי להביא להוזלת מחיר הדלק הוא הפרדת רכיב עבור התשלום המלא, כך שהמחיר הסטנדרטי יהיה המחיר בשירות עצמי, ועליו תוספת לעניין שירות מלא. ראו סעיף 2(ג) לצו הפיקוח וכן פסקה 4 לפסק הדין נשוא מעקב פסיקה זה.

³ לפי סעיף 18(ד) לחוק תובענות ייצוגיות: "אדם הנמנה עם הקבוצה שבשמה הוגשה בקשה לאישור הסדר פשרה, אדם הפועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה, רשות ציבורית הפועלת לקידום מטרה ציבורית בקשר לענין שבו עוסקת הבקשה לאישור או התובענה הייצוגית, ארגון הפועל לקידום מטרה ציבורית כאמור, וכן היועץ המשפטי לממשלה, רשאים להגיש לבית המשפט, בכתב, בתוך 45 ימים מיום פרסום ההודעה כאמור בסעיף קטן (ג) או בתוך מועד מאוחר יותר שיקבע בית המשפט, התנגדות מנומקת להסדר הפשרה וכן להמלצה המוסכמת בענין גמול ושכר טרחה שהוגשה לפי סעיף קטן (ז)(2)"

בסופו של דבר, החליט בית המשפט כי הסדר הפשרה המוצע הינו ראוי וסביר בנסיבות העניין, שכן הביא לתיקון מחדליהן של המשיבות, אשר עוד טרם הגשת תשובותיהן לבקשת האישור ערכו את התיקון הנדרש במערכות המחשב על מנת שלהבא, בעת שימוש בכרטיס התדלוק בעמדות שירות עצמי, לא יגבה חיוב על פי תעריף שירות מלא. תיקון התנהלות המשיבה עולה בקנה אחד עם מטרות חוק תובענות ייצוגיות בדבר אכיפת דין והרתעה מפני הפרתו. כמו כן, בית המשפט קבע כי סכום הפיצוי בהסדר הפשרה חושב בצורה מדויקת ונתמך בתצהיר מטעם המשיבות וכי מנגנון הפיצוי בדמות חלוקת בקבוקי מים לחברי הקבוצה הינו פיצוי ראוי, לאור העובדה כי קיים קושי באיתור כל חברי הקבוצה ולאור העובדה כי שיעור הנזק המרבי ביחס לכל אחד מחברי הקבוצה הינו 3 ₪.

סוגיית פתיחת האפשרות להגיש התנגדויות לקהל רחב יותר, עולה בדברי ההסבר לתיקון מס' 10 לחוק תובענות ייצוגיות,⁴ לפיהם מטרת התיקון היא להרחיב את האפשרות להגיש התנגדויות. לפי דברי ההסבר, לגורמים מסוימים, הקבועים בסעיף 18(ד) לחוק תובענות ייצוגיות, נתונה הרשות להגיש התנגדות להסדר פשרה. בשל חשיבות מוסד ההתנגדות בתובענות ייצוגיות, הוצע להרחיב את האפשרות להגיש התנגדות להסדר פשרה ולקבוע כי כל אדם הפועל לטובת הקבוצה יוכל להגיש התנגדות להסדר פשרה שהוגש לאישור בית המשפט.

בית המשפט ציטט בפסק דינו גם את פרוטוקול ישיבת ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת מיום 24.5.2016 אשר דנה בתיקון האמור והסיק כי מטרת המחוקק אומנם הייתה להרחיב את מעגל הזכאים להגיש התנגדות לטובת הקבוצה, אולם לא מדובר ב"כל אדם" אלא באדם אשר מראה כי הוא מבצע פעולה מסוימת לטובת הקבוצה וכי קיים קשר מסוים לנושא ולעניין זה.⁵ על סמך הדברים הללו, קבע ביהמ"ש כי אין לראות ברוזנפלד, אדם הפועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה, שכן אין לו נגיעה לתובענה הייצוגית ולהסדר.

על אף פרשנותו של בית המשפט את פרוטוקול הוועדה, נראה כי שאלת רוחב היריעה של הסעיף, העוסק בזכותו של אדם הפועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה, הייתה סוגיה שנויה במחלוקת בדיוני ועדת חוקה חוק ומשפט. כך למשל, נופר טל, יו"ר וועדת תובענות ייצוגיות בלשכת עורכי הדין, הצביעה על הבעייתיות בלתת לכל אדם באשר הוא להתנגד להסדר הפשרה, שכן הדבר לטענתה עלול לעכב את הסדר הפשרה ולהטריח את הצדדים להגיב להתנגדותו ולהגיע להתדיינות בבית המשפט.⁶ פרופ' אלון קלמנט, מנהל הקליניקה לתובענות ייצוגיות, טען מנגד כי החשש מהתנגדויות יתר איננו מבוסס, אלא אם כן חושבים שהמתנגדים ירצו לקבל כסף על מנת להסתלק מהתנגדותם, אולם בחשש זה מטפל סעיף 11(1) לחוק תובענות ייצוגיות שלא מאפשר למתנגד לקבל טובת הנאה בקשר להתנגדותו ללא אישור ביהמ"ש.⁷ כמו כן, הוא הוסיף כי הבעיה בפשרות בתובענות ייצוגיות היא כי אין דיון אדוורסרי, שכן התובע והנתבע עומדים מצד אחד של המתרס, כאשר מן הצד השני אין אף אחד. התנגדות היא קריטית במצב שכזה, על מנת שלבית המשפט יהיו הכלים להכריע, ולכן יש להרחיב את זכות העמידה.⁸

⁴ הצעת חוק תובענות ייצוגיות (תיקון מס' 10) (הסדרי פשרה והסתלקות), התשע"ו-2016, ה"ח 637.
⁵ פרוטוקול ישיבה מס' 187 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, עמ' 7, דבריו של היועץ המשפטי לוועדה מר אלעזר שטרן (24.5.2016). (להלן: "פרוטוקול מס' 187")

⁶ שם, בעמוד 8.
⁷ לפי ס' 11(1) לחוק תובענות ייצוגיות: "אדם או ארגון כאמור בסעיף קטן (ד), שהגיש התנגדות להסדר פשרה, לא יסתלק מהתנגדותו אלא באישור בית המשפט, וכן לא יקבל, במישרין או בעקיפין, טובת הנאה, מהנתבע או מאדם אחר בקשר להתנגדותו שהגיש, אלא באישור בית המשפט; קיבל בית המשפט את טענות ההתנגדות, כולן או חלקן, רשאי הוא לפסוק גמול לאדם או לארגון שהגיש את ההתנגדות; בהחלטתו אם לפסוק גמול כאמור ישקול בית המשפט את התועלת שהביאה ההתנגדות לחברי הקבוצה"

⁸ פרוטוקול מס' 187, בעמ' 9.

ניתן לומר כי שאלת היקפו של סעיף 18(ד) לחוק תלויה במידה רבה בתכליות של התנגדויות להסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות.

בהליכי פשרה בתובענות ייצוגיות יש חשש מובנה שהגורמים המשתתפים בהליך (התובע המייצג, בא כוחו והנתבע) ידאגו לאינטרס האישי שלהם על חשבון חברי הקבוצה, מה שעלול להביא להסדרי פשרה שאינם משרתים את טובת הקבוצה אלא את האינטרס של עורכי הדין המייצגים, לסיים את התיק ולזכות בשכר טרחה. בעיית הנציג עלולה לפגוע במימוש התכליות של מכשיר התובענה הייצוגית, שכן היא גורמת להרתעת חסר ולפיצוי חסר.⁹

הואיל ורובם המכריע של הסדרי הפשרה מוגשים לאישור בית המשפט בשלב מוקדם, לעיתים קרובות עוד בטרם אישר בית המשפט את התביעה כייצוגית, והואיל ועם הגשת הסדר הפשרה בהליך הייצוגי התובע הייצוגי והנתבע עומדים באותו צד של המתרס ומבקשים לאשר את ההסדר, לעיתים בתי המשפט מתקשים להעריך את סיכויי התביעה ואת הסעדים שהיו נפסקים לו הקבוצה הייתה זוכה בתביעה. לעיתים עומס העבודה המוטל על בתי המשפט גם הוא מקשה על שופטים להתעמק בהסדר הפשרה. זאת ועוד, פעמים רבות בתי המשפט מתקשים להעריך את שוויו האמיתי של הסדר הפשרה לחברי הקבוצה ואת עלותו לנתבע. אין להתעלם גם מהאינטרס המערכתי של בתי המשפט שתביעות תסתיימנה בפשרה, ולא תידונה לגופן, כדי לחסוך בזמן שיפוטי. אינטרס זה עשוי להאיץ בשופטים הדנים בבקשה, לאשר את הסדר הפשרה המוצע.¹⁰

חברי הקבוצה המיוצגת, אשר האינטרסים שלהם עומדים על הכף ועלולים להיפגע מאישור הסדר הפשרה, אדישים להליך אישור הסדר הפשרה ואין להם בדרך כלל מידע מספיק או כדאיות כלכלית להתנגד לו. בית המשפט נעזר בהתנגדויות המוגשות להסדרי הפשרה, כאשר המתנגד להסדר מתיישב מול התובע הייצוגי, העומד בצוותא עם הנתבע, וחולק עמו אינטרס משותף שהסדר הפשרה יאושר.¹¹ חשיבותו של המנגנון נובעת מכך שמדובר במנגנון אינפורמטיבי ואקטיבי, אשר מספק לבית המשפט מידע נחוץ על אודות הבעייתיות שבהסדר.¹²

לפיכך, ראוי להרחיב את רשימת הגורמים הרשאים להתנגד להסדר פשרה. המגמה להרחיב את מעגל הגורמים הרשאים להתנגד להסדר פשרה מוצע, עולה בקנה אחד עם המגמה הכללית של המחוקק בישראל לאפשר להגיש בקשה לאישור תובענה ייצוגית גם למי שאין לו עילת תביעה אישית (ארגון או רשות ציבורית). יש להרחיב את מעגל הזכאים להתנגד להסדרי הפשרה, כדי להגן על הקבוצה המיוצגת מפני הגורמים המייצגים, לנוכח בעיית הנציג.¹³

מנגד, **טאואסיג** סבור כי אין לאפשר לכל אדם להתנגד להסדר פשרה, אם אין לו עצמו כל נגיעה לאותו הסדר. פתיחת האפשרות להגיש התנגדות להסדר פשרה לכל אדם עלולה להביא להגשת התנגדויות סרק רבות, שיכבידו על הצדדים ועל בתי המשפט ויסכלו את מטרותיו של ההליך. ויתור על זיקה כלשהי לתובענה יביא לידי כך שכל אדם יוכל לעקוב אחר הסדרי הפשרה המוגשים לאישור, ולהגיש התנגדויות רבות, בלי שייאלץ אף להצביע על עילת תביעה טובה הדרושה כדי להגיש תובענה ייצוגית. כפי שהמחוקק לא ויתר על תובע ייצוגי בעל עילת תביעה אישית, אין מקום לעשות כן גם בעניין הגשת התנגדויות להסדרי פשרה.¹⁴

⁹ ערן טאואסיג "התנגדות להסדר פשרה בתובענה ייצוגית – אליה וקוץ בה" הפרקליט נג 393, 397 (2014).

¹⁰ שם, בעמ' 397-398.

¹¹ שם, בעמ' 399.

¹² שם, בעמ' 400.

¹³ שם, בעמ' 420.

¹⁴ שם, בעמ' 421.

אל מול גישה זו של **טאובסיג** וגישתו של בית המשפט במקרה דנן, אשר אימץ פרשנות מסוימת לדיונים העולים מוועדת הכנסת, ניתן לראות פסיקות אשר דווקא נוקטות בגישה מרחיבה לפרשנות של מיהו אדם הפועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה.¹⁵

כך למשל, בעניין **אלסינט** נקבע על ידי בית המשפט המחוזי בחיפה כי מאחר שעל בית המשפט לבחון האם ההסדר ראוי, הוגן וסביר בהתחשב בעניינם של חברי הקבוצה, הדבר תומך במתן פירוש מרחיב להגדרת מעגל הזכאים להתנגד להסדר הפשרה, ובכלל זה גם לקביעה מיהו אדם הפועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה. הרחבה כזו מתבקשת בשל הקושי הנובע מהעדרו של דיון אדוורסרי בשלב אישור הסדר הפשרה בהליך הייצוגי, ומתן אפשרות נוספת להתנגד מפחית את עוצמתה של בעיית הנציג.¹⁶

כמו כן, בעניין **מלכה**, העיר בית המשפט המחוזי בת"א בהערת אגב כי אין מניעה שגורם חיצוני שטובת הקבוצה לנגד עיניו יסייע לבית המשפט בעניין אישור הסדר הפשרה, ויפנה את תשומת ליבו לקשיים העולים מההסכם. בית המשפט הוסיף כי לחשש לפיו אישור הגשת התנגדויות על ידי אנשים הזרים להליך יביא להצפת בתי המשפט בהתנגדויות מיותרות יש מענה בפסיקת הוצאות, ובכל מקרה, התועלת בפיקוח על הסכמי הפשרה לאור בעיית הנציג, עולה על הנזק האפשרי מעיכוב הליכי הפשרה, כאשר בכל מקרה יהיה דיון בהסתייגויות להסכם מצד מי שבאופן מובהק עומד בתנאי סעיף 18(ד) לחוק, מצד היועמ"ש או מצד בית המשפט עצמו.¹⁷

מכל העולה לעיל, נראה כי סוגיית פרשנות רוחב היריעה של החלק בסעיף 18(ד) לחוק תובעות ייצוגיות, העוסקת ביכולתו של אדם הפועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה להגיש התנגדות להסדר פשרה, הינה שנויה במחלוקת, אך נראה כי בפסק הדין נשוא מעקב פסיקה זה סבר השופט כי רק לאדם בעל קשר כלשהו לתובענה ישנה הזכות להגיש התנגדות להסדר פשרה.

¹⁵ אציין כי באשר למתנגד להסדר הפשרה נשוא מעקב פסיקה זה, מר משה רוזנפלד, הרי שקיימים הליכים נוספים בהם לקח חלק בתור מתנגד להסדר פשרה בתובענה ייצוגית אשר לא היה לו חלק בה. כך למשל **בתצ (ח"י) 51741-09-16 יהודה פלוטקין נ' שופרסל בע"מ (פורסם בנבו, 27.11.18)**, נקבע כי רוזנפלד, אשר הגיש התנגדות להסדר פשרה בתובענה ייצוגית שעסקה באי הצגת מחירי סיגריות הנמכרים בסניפי שופרסל, איננו אדם הפועל לטובת עניינם של חברי הקבוצה. זאת, על אף טענתו של רוזנפלד כי אם תתקבל התנגדותו יהיה זה לטובת חברי הקבוצה, ובכך הוא פועל לטובתם. (שם, פסקה 14). בהליך זה הצדדים הביאו לידעת בית המשפט את העובדה כי רוזנפלד הגיש כמה וכמה התנגדויות להסדרי פשרה, מבלי שיהיה חבר קבוצה (שם, פסקה 15). לעומת זאת, **בתצ (ת"א) 31167-03-15 דוד דביר נ' אול יו ניז בע"מ (פורסם בנבו, 23.4.19)**, אשר גם בו נדונה התנגדותו של מר רוזנפלד להסדר פשרה בתובענה ייצוגית, קבעה השופטת כי המחוקק אפשר גם למי שאינו נמנה על חברי הקבוצה להגיש התנגדויות להסדרי פשרה, ולפיכך היא בוחנת את התנגדותו של רוזנפלד לגופה, אולם אינה מקבלת אותה בשל תוכנה (שם, פסקה 12).

¹⁶ **ת"צ (ח"י) 1318/99 פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ נ' אלסינט בע"מ, פסקה 20 (פורסם בנבו, 16.8.17)** (להלן: "עניין אלסינט"). בפסק דין זה בית המשפט נדרש לשאלת מעמדה של עורכת דין שהתנגדה להסדר פשרה שגובש במסגרת הליך של תובענה ייצוגית, אשר בעבר הייתה ב"כ התובעות המייצגות, אולם חדלה מייצוגן זה בשל הסדר הפשרה שניקם בין התובעות הייצוגיות לבין הנתבעים. בית המשפט קבע כי יש לראות בעורכת הדין לעניין אישור הסדר הפשרה, כבעלת מעמד של מי שפועלת לטובתם של חברי הקבוצה שאינם התובעות המייצגות.

¹⁷ **ת"צ (ת"א) 3007-08-16 אבי מלכה נ' עיריית ת"א יפו, פסקה 16 (פורסם בנבו, 19.3.19)** (להלן: "עניין מלכה"). המדובר בבקשה לאישור הסדר פשרה בתובענה ייצוגית כנגד העירייה, להשבת כספים שנגבו כהיטל שמירה. להסדר הפשרה הוגשה התנגדות מטעם אדם שאינו נמנה על חברי הקבוצה, ורואה עצמו בתור "אדם שפועל לטובת חברי הקבוצה". בית המשפט מצא לנכון לדחות את ההתנגדות לגופה, בשל כך שהשתכנע כי אין מקום להתערב בהסכמות בין הצדדים בכל הנוגע לאי השבת יתרת הכספים לחברי תת קבוצה שלא מחזיקים נכס בעיר. בית המשפט לא מצא לנכון להכריע במחלוקת בעניין מעמד המתנגד, אולם ציין מבלי לקבוע מסמרות בעניין כי ניתן להרחיב את הפרשנות לסעיף 18(ד) בשל תכלית ההתנגדויות להסדרי פשרה.

התכנית לחינוך משפטי קליני ע"ש אלגה צגלה
The Elga Cegla Clinical Law Program
برنامج التعليم القانوني الإكلينيكي على اسم ألغا تسغلا

הקליניקה לתובענות ייצוגיות
The Class Action Clinic
عيادة الدعاوى الجماعية